

Леся Смеречак,
канд. пед. наук, доцент,
Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка

ДО ПИТАНЬ ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ У СІМ'І

У статті висвітлено особливості здійснення соціальної профілактики насильства над дітьми у сім'ї.

Lesia Smerechak

PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE AGAINST CHILDREN

The article analyzes the peculiarities of social prevention of domestic abuse against children.

Проблема насильства в сім'ї привертає все більшу увагу суспільства. Згідно з даними Міністерства охорони здоров'я, соціології, ЗМІ в значній частині українських сімей склався спосіб життя, для якого насильницькі міжособистісні відносини стають нормою. Головними жертвами сімейного насильства при цьому є діти. Власне тому постає питання про необхідність втручання в ситуацію суспільства, усвідомлення насильства над дітьми в сім'ї як особливої соціально-педагогічної проблеми, що вимагає комплексної системи профілактичних заходів, спрямованих на її розв'язання.

Соціально-педагогічні аспекти причин виникнення та подолання сімейного насильства над дітьми висвітлюють Л. Войтова, М. Докторович, Т. Журавель, А. Ходоренко та інші учені.

Незважаючи на те, що в країні було здійснено ряд державних заходів щодо попередження насильства над дітьми (до прикладу, розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.12.2010 року №2154-р «Про затвердження плану заходів з проведення Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року»; Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»; Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства стосовно протидії насильству в сім'ї», Закон України «Про охорону дитинства» та ін.), поліпшення соціально-економічного становища сім'ї, захисту материнства та дитинства, щодо запобігання сирітства та бездоглядності дітей, радикально викоренити негативні тенденції в цій сфері поки не вдається: мають місце дитяча бездоглядність та безпритульність, випадки дитячого суїциду, злочини неповнолітніх і злочини, що здійснюються проти них, у тому числі – батьками.

Нагадаємо, що відповідно до Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15 листопада 2001 р. № 2789-III виділяється чотири види насильства в сім'ї:

1. Фізичне насильство в сім'ї – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності.

2. Сексуальне насильство в сім'ї – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканність іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

3. Психологічне насильство в сім'ї – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю.

4. Економічне насильство в сім'ї – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я [3].

Для того, щоб попередити або подолати насильство над дітьми у сім'ї необхідно здійснювати відповідні профілактичні соціально-педагогічні втручання. Нам імпонує наукова позиція сучасної дослідниці Т. Журавель, котра виокремлює первинну, вторинну та третинну профілактику насильства щодо дітей. Первинна профілактика спрямована на запобігання розвитку чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; формування ненасильницького світогляду, культури толерантності тощо. Вторинна має на меті раннє виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення насильства щодо дітей; виявлення, усунення та подолання чинників, які сприяють скоєнню насильства щодо дитини конкретними особами. Метою третинної профілактики є здійснення заходів, спрямованих на попередження рецидивів; реабілітація дитини та соціально-педагогічна робота з агресором [2, с. 205 – 207].

Систему соціально-педагогічної роботи щодо профілактики насильства над дітьми в сім'ї неможливо сформулювати за тиждень, місяць тощо. Важливим при цьому є налагодження взаємодії усіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Вважаємо, що ефективність соціально-педагогічної роботи щодо

профілактики насильства над дітьми в сім'ї значно зростає при дотриманні таких організаційно-педагогічних умов:

- упровадження соціально-педагогічних програм для батьків, педагогів, учнів, спрямованих на формування навичок безконфліктної поведінки та ефективної комунікації;
- раннє виявлення перших ознак та наслідків насильства, на які повинні звертати увагу рідні, лікарі, класні керівники, дільничні міліціонери тощо;
- налагодження чіткої системи соціально-педагогічної реабілітації учнів з різними формами прояву девіантної поведінки;
- урізноманітнення форм та методів профілактичної роботи соціальних педагогів і практичних психологів;
- введення у практику роботи як шкільних соціальних педагогів, так і практичних психологів інтернет-консультацій та бесід із проблем правового регулювання внутрішньосімейних відносин;
- підвищення уваги громадськості щодо посилення соціальної реклами з проблем сімейної політики та неприпустимості насильства над дітьми в сім'ї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Докторович М. Соціально-педагогічна робота з дітьми з неповних сімей : [навч.-метод. посіб.] / М. Докторович. – К. : Ленвіт, 2010. – 152 с.
2. Журавель Т. В. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей / Соціальна педагогіка : [навч. посіб.] / О. Безпалько, І. Зверєва, Т. Веретенко ; за ред. О. Безпалько. – К. : Академвидав, 2013. – С. 197–209.
3. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 № 2789-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/rada/show/2789-14.
4. Психолого-педагогічна робота у загальноосвітніх навчальних закладах з профілактики насильства над дітьми : [метод. посіб. / автори-упоряд. : Т. Вовчок, Н. Степура, І. Даниленко та ін. ; за заг. ред. Т. Цюман]. – К. : ВПЦ «Експрес», 2009. – 328 с.

Людмила Стасюк,

канд. пед. н., ст. викладач,

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЛЯ У СІМ'Ї

У статті охарактеризовані напрями та форми соціально-профілактичної роботи щодо профілактики насилля у сім'ї.

Liudmyla Stasiuk

PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE

The article describes the forms of social work on prevention domestic violence.

Соціально-економічні перетворення та пов'язані із ними зміни у суспільному житті в цілому призводять до появи низки проблем і в сімейному колі. Початок ХХІ століття є важливою віхою у розробці нових підходів до надзвичайно важливої проблеми насильства в сім'ї. Ще донедавна зазначена тематика в нашій країні була закритою для широкого загалу. Тісна співпраця з міжнародними організаціями у сфері захисту сім'ї, дітей та молоді обумовила появу низки правових документів, які є органічним продовженням резолюції, ухваленої 57-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН № 57 (березень 2004 року) про проведення досліджень проблеми насильства щодо дітей.

Зазначена проблема завжди приваблювала дослідників і вивчалась у різних напрямках. Зокрема, психологічні аспекти сімейного насильства розроблялися як у працях вітчизняних (А. Асмолова, Б. Братуся, Т. Драгунової, В. Знакова, Н. Левітова, Н. Максимової, Н. Михайлової, Л. Семенюк, Н. Тарабриної, Д. Фельдштейна та ін.), так і зарубіжних вчених (А. Бандура, Р. Берон, А. Браун, К. Бютнер, А. Мічерліх, М. Пападопул, Д. Річардсон, Р. Соонетс, З. Фрейд, З. Холл, В. Холичер).

Значний доробок в аналіз цієї проблеми з медичної точки зору внесли Ю. Антонян, Б. Ворник, Т. Говорун, С. Позднякова, А. Ткаченко; юридичної – С. Ашмедова, Т. Барило, Ф. Бурчак, Б. Волков, Г. Єрошин, Д. Керимов, В. Кривуша, Ф. Лопушанський, Г. Миньковський, О. Пристанська; педагогічної – Ю. Антонян, М. Асанова, П. Блонський, В. Боровик, Л. Волинець, Ф. Думко, М. Казакіна, В. Караковський, В. Ковальов, Г. Лактіонова, В. Моралов, В. Оржеховська, П. Пономаренко, В. Сатиров; соціологічної – Р. Арон, К. Вільсон, Ш. Волін, Г. Ковганич, Г. Моргентау, Р. Нібур, Д. Стей.